ਬਸੰਤੀ ਦੇਵੀ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਐਲਆਰਐਸ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਰਤੀ ਰਾਮ ਅਤੇ ਹੋਰ

(ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 7919 ਆਫ 2011)

08 ਮਈ, 2018

[ਐਨ. ਵੀ. ਰਮਨਾ ਅਤੇ ਐਸ. ਅਬਦੁਲ ਨਜ਼ੀਰ, ਜੇਜੇ.]

ਹਿੰਦੂ ਵਿਰਾਸਤ ਕਾਨੂੰਨ, 1956 – ਧਾਰਾ 14(1) ਅਤੇ (2) – ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਾਬਕਾ ਪੱਖੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬਦੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਮਾਮਲਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸਮਝੌਤਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 'ਐੱਸਐੱਲ' (ਆਪੀਲਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਵੰਸ਼ਦਾਰ) ਨੂੰ ਮੱਦਦ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਉਪਯੋਗ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀਮਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ 'ਸੀ' ਨੂੰ ਵੀ ਉਧਾਰ ਲਈ ਸੀਮਿਤ ਹੱਕ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁੜ ਜਵਾਬਦੀਆਂ ਪੱਖੀ ਦੇ ਲਾਭ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਣੀ ਸੀ। 'ਐੱਸਐੱਲ' ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਪਤਨੀ 'ਸੀ' ਲਈ ਮਿਊਟੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 'ਸੀ' ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਜਵਾਬਦੀਆਂ ਪੱਖੀ ਨੇ ਮਾਲਕੀ ਲਈ ਮਾਮਲਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪ੍ਰੀਬੰਧਕ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫ਼ੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮੁੜ ਪ੍ਰੀਬੰਧਕ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਠੀਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਆਪੀਲਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 'ਐੱਸਐੱਲ' ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਲਾਗੂ' ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਮਾਲਕੀ ਦਾ ਹੱਕ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ 'ਸੀ' ਨੂੰ ਉਹ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 14(1) ਦੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਗਲਤ ਹੈ।

ਕੋਰਟ ਦੀ ਢੰਗ ਸੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਧਾਰਾ 14(1) ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਜਨਮ ਸਮੇਤ ਨਹੀਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ। 'ਐੱਸਐੱਲ' ਨੂੰ ਜੋ ਸੀਮਿਤ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਉਸਦੇ ਪਿਛਲੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਮਝੌਤਾ ਫ਼ੈਸਲੇ ਵਿੱਚ 'ਐੱਸਐੱਲ' ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸੀਮਿਤ ਰੱਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੱਕ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਦੀ ਵਿੱਧੀ ਨਾਲ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖਾਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ 'ਸੀ' ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਪਰੋੜਤੀਆਂ ਖਾਤਮ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕੀਆਂ।

ਨਤੀਜਾ: ਧਾਰਾ 14(2) ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ 'ਸੀ' ਨੇ ਪਤੀ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਫ਼ੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਪੂਰੀ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਹੱਕ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦੀ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ: ਮਾਮਲਾ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਹਿੰਦੂ ਵਿਰਾਸਤ ਕਾਨੂੰਨ, 1956 – ਧਾਰਾ 14(1) ਅਤੇ (2) – ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ

1. ਪ੍ਰੀਬੰਧਕ ਫ਼ੈਸਲਾ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਸਮਝੌਤਾ ਫ਼ੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ 'ਸੀ', 'ਐੱਸਐੱਲ' ਦੀ ਬੁਆਹੂ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਜਵਾਬਦੀਆਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਵੰਸ਼ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਜੇਕਰ 'ਐੱਸਐੱਲ' ਪਹਿਲਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਸੀ' ਜਿਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨਕਾਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਵਰਤ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ 'ਐੱਸਐੱਲ' ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਸੀਮਿਤ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 11][1034- ਸੀ-ਡੀ]
2. 'ਸੀ' ਦੇ ਹੱਕ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 14(1) ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ 'ਸੀ' ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਜਵਾਬਦੀਆਂ ਪੱਖੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਦਾ ਹੱਕ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ 'ਐੱਸਐੱਲ' ਨੂੰ ਜੋ ਸੀਮਿਤ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਉਸਦੇ ਪਿਛਲੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ ਵਿਰਾਸਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14(1) ਇੱਕ ਮਰਦ ਹਿੰਦੂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ 'ਐੱਸਐੱਲ' ਦੀ ਖੁਦ ਮਲਕੀਅਤ ਬਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ 'ਸੀ' ਨੇ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਨ ਦਾ ਹੱਕ ਖਾਲੀ ਰਖਿਆ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਮੁਰੰਮਤ ਜਾਂ ਮੁਲਾਂਕੀਅਤ ਦੇ ਵਜੋਂ, ਜਿਸਨੂੰ ਧਾਰਾ 14(1) ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਸਕਿਆ।[ਪੈਰਾ 12][1034-ਈ-ਜੀ]
3. 'ਸੀ' ਦੇ ਹੱਕ ਦਾ ਉੱਠਾਣ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਹੱਕ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਛ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ 'ਸੀ' ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਜਾਂ ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਵਜੋਂ ਮਿਲੀ ਹੋਵੇ। ਜ਼ਮੀਨ ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ 'ਐੱਸਐੱਲ' ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਆਈ। 'ਐੱਸਐੱਲ' ਕੋਲ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਲਕੀ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨਕਾਲ ਲਈ ਸੀਮਿਤ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 14(1) ਅਨੁਸਾਰ 'ਸੀ' ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਹੱਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਿੱਚ ਆਈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 14(2) ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

   [ਪੈਰਾ 13, 14][1035- ਬੀ-ਡੀ]

ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਇਦਾ: ਮਾਮਲਾ ਬਨਾਮ ਤੁਲਾਸਮਾ ਅਤੇ ਹੋਰ. ਬਨਾਮ Sesha Reddy (dead) ਐਲ.ਆਰ ਐੱਸ ਦੁਆਰਾ (1977) ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੈ।

[1977] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 261 – ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਹੇਠਾਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਸੀ' ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੌਜੂਦਾ ਗੱਲ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

[ਪੈਰਾ 8]

ਬਸੰਤੀ ਦੇਵੀ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਐਲਆਰਐਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਤੀ ਰਾਮ

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ: ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 7919, 2011

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ

(ਐੱਸ. ਐਬਦੁਲ ਨਜ਼ੀਰ, ਜ.)

1. ਇਹ ਅਪੀਲ ਆਪੀਲਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ RSA ਨੰਬਰ 1571, 1985 ਵਿੱਚ 31.08.2007 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਅਤੇ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਬੰਧਕ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
2. ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬਦੀਆਂ ਨੇ ਸਿਵਲ ਮਾਮਲਾ ਨੰਬਰ 34, 1977 ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਪਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ 1/6 ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਬਾਵਲੀ ਦੇ ਹੱਕ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਹਰ ਨਾਰਾਇਣ ਪਿਛਲੇ ਵੰਸ਼ਦਾਰ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਿੰਨ ਭੈਣਾਂ ਜਗ ਰਾਮ, ਜਸ ਰਾਮ ਅਤੇ ਮੁਖ ਰਾਮ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਹ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣ ਗਏ। ਹਰ ਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ ਸਨ – ਉਦਮੀ, ਭੋਤੂ, ਸ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਮੁਰਲੀ। ਮੁਰਲੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹਰ ਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਮੇਂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਮੁਰਲੀ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਸਨ – ਛਾਜੂ ਅਤੇ ਚਿਰੰਜੀ, ਜੋ ਮੁਰਲੀ ਦੀ ਮੌਤ ਸਮੇਂ ਨਾਬਾਲਿਗ ਸਨ।
3. ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਅਤੇ ਮਖਨ, ਜੋ ਕਿ ਹਰ ਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਕਲਾਸੀ ਵਾਰਸ ਸਨ, ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਰਿਵਨਿਊ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰ ਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਵਾਰਸ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ। ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਅਤੇ ਮਖਨ ਨੇ ਵੰਡ ਦੇ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਗਾਓਂ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਕਲੀਕਟਰ ਨੇ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਹਾਇਕ ਕਲੀਕਟਰ ਨੇ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੱਕੀਅਤ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਈ। ਇਸ ਲਈ, ਜਵਾਬਦੀਆਂ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਅਤੇ ਮਖਨ ਹਰ ਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕੋ-ਸ਼ੇਅਰ ਹੋਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ - ਸਿਲਸਿਲਾ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ

1. ਪਹਿਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 23.12.1929 ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਪਲੈਂਟਿਫ਼ਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ 21.07.1930 ਨੂੰ ਗੁਰਗਾਂਵ ਦੇ ਜਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਅਤੇ ਮਖਨ ਨੇ ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਜਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਜਵਾਬਦੀਆਂ ਅਤੇ ਪਲੈਂਟਿਫ਼ਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਕ ਸਮਝੌਤਾ ਫ਼ੈਸਲੇ ਵਜੋਂ ਸਾਮਨੇ ਆਇਆ।
2. ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਹੇਠ ਲਾਏ ਗਏ ਹੱਕ ਸਮਝੌਤੇ ਵਿੱਚ ਪਲੈਂਟਿਫ਼ਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਉਪਯੋਗ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀਮਿਤ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਜਾਂ ਗਹਿਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਪੁਰਖੀ ਲਾਈਨ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜਿਊਂਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਸੀਮਿਤ ਹੱਕ ਮਿਲੇਗਾ, ਜੋ ਹਰ ਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਕੁੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ 1/6 ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ। ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਦੋਂ ਪਤਨੀ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕੋਈ ਪੁਰਖੀ ਲਾਈਨ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁੜ ਪਲੈਂਟਿਫ਼ਾਂ, ਜੋ ਹਰ ਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਵਾਰਸ ਹਨ, ਨੂੰ ਮੁੜ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗੀ। ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ 1961-1962 ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਮਿਊਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ 'ਸਮਤ ਚਿਮਲੀ' (ਜੋ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸਨ) ਅਤੇ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਦੀਆਂ ਪੁੱਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ। 1976 ਵਿੱਚ ਚਿਮਲੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਪਲੈਂਟਿਫ਼ਾਂ ਨੇ ਪੇਸ਼ੀ ਲਈ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ 1/6 ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ।
3. ਜਵਾਬਦੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ

ਜਵਾਬਦੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸਮਤ ਚਿਮਲੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਵਿਰਾਸਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14(1) ਦੇ ਤਹਤ ਪੂਰੀ ਮਲਕੀਅਤ ਦਾ ਹੱਕ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ 12.06.1979 ਨੂੰ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਦਾ ਹੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੇ ਤਹਤ ਮਿਲਾ ਸੀ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਿਮਲੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 14(1) ਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਹੱਕ ਮਿਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 14(1) ਇੱਥੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਚਿਮਲੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਸਿਰਫ਼ ਸੀਮਿਤ ਜਾਇਦਾਦ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਦਲਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਚਿਮਲੀ ਦਾ ਹੱਕ, ਧਾਰਾ 14(2) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸਦੀ ਸੀਮਿਤ ਜਾਇਦਾਦ ਹੀ ਰਹੇਗਾ, ਜੋ ਮੁੜ ਪਲੈਂਟਿਫ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ।

ਨਤੀਜਾ

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 14(2) ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਿਮਲੀ ਦਾ ਹੱਕ ਸਿਰਫ਼ ਸੀਮਿਤ ਜਾਇਦਾਦ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਪੂਰੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੀ।

6. ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਉਲਟ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਅਤੇ ਮਖਨ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹੱਕ ਸਨ, ਅਤੇ ਸਮਝੌਤਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਦੀ ਸੀਮਿਤ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪੂਰੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪਲੈਂਟਿਫ਼ਾਂ ਸਮਝੌਤਾ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਮਤ ਚਿਮਲੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਾਰਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਦਾ ਹੱਕ ਮਿਲੇਗਾ।
7. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ।
8. ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ◌ੀਨ◌ਿਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਐਮ. ਐਨ. ਰਾਓ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਵਿਰਾਸਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14(1) ਦੇ ਅਧੀਨ, ਜੇ ਪਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਪੂਰੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ 1961 ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਚਿਮਲੀ 1976 ਵਿੱਚ ਮਰੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਚਿਮਲੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਚਿਮਲੀ ਦਾ ਹੱਕ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਦਾ ਹੱਕ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 14(2) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਿਮਲੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਤਹਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਉਹ ਮੌਜੂਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਪਤਨੀ ਸੀ।
9. ਦੂਜੇ ਪੱਖ ਤੋਂ, ਸ਼੍ਰੀ ਪੀ. ਐਨ. ਸ਼ਰਮਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬਦੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਦਲੀਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ, ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਿਮਲੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸਮਝੌਤਾ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੇ ਤਹਤ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਹੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਹਿੰਦੂ ਵਿਰਾਸਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14(2) ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
10. ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਬੀਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੁੱਖ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਮਤ ਚਿਮਲੀ, ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਕੋਲ ਪਿਛਲੇ ਹੱਕ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਿਰਫ ਸਮਝੌਤਾ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਹੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ? ਇਸ ਲਈ, ਕੀ ਮਾਮਲਾ ਧਾਰਾ 14(1) ਜਾਂ ਧਾਰਾ 14(2) ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ?

ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਨਤੀਜਾ:

ਉਚੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਮਤ ਚਿਮਲੀ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਜਾਇਦਾਦੀ ਹੱਕ ਸੀ, ਜਾਂ ਉਸਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਸਮਝੌਤਾ ਦੇ ਤਹਤ ਜਾਇਦਾਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਿੰਦੂ ਵਿਰਾਸਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14(1) ਜਾਂ 14(2) ਦੇ ਤਹਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

11. ਇਹ ਇੱਕ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ 23.12.1932 ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਲੈਂਟਿਫ਼ਾਂ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਮਝੌਤਾ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੇ ਤਹਤ, ਹਰ ਨਰਾਇਣ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪਲੈਂਟਿਫ਼ਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਨੇ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਬਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ। ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਤਹਤ, ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ "ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ ਮੋਰਟਗੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ", ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸੀਮਿਤ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਹੱਕ ਮਿਲੇ। ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਪਤਨੀ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰਨ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਪਲੈਂਟਿਫ਼ਾਂ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਪਤਨੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਭਰ ਉਸ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਜਾਇਦਾਦ ਵਾਪਸ ਪਲੈਂਟਿਫ਼ਾਂ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਸੀਮਿਤ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ 1961 ਵਿੱਚ ਮਰੇ ਅਤੇ ਚਿਮਲੀ, ਜੋ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸੀ, 1976 ਵਿੱਚ ਮਰੀ।

12. ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹੱਕ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਫ਼ੈਸਲੇ ਤੋਂ ਆਏ ਹਨ। ਚਿਮਲੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਪਲੈਂਟਿਫ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹੱਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਹਿੰਦੂ ਵਿਰਾਸਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14(1) ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾਮਲਾ ਪਲੈਂਟਿਫ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਕਦੇ ਵੀ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਦੀ ਸਵੈ ਮਲਕੀਅਤ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਬਣੀ। ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਚਿਮਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਇਦਾਦ ਉਹ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਰੱਖਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਧਾਰਾ 14(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੂਰੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਸਕਿਆ ਜਾਵੇ। ਜਾਇਦਾਦ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝੌਤਾ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੇ ਤਹਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਹੱਕ ਬਣਾਇਆ। ਨਾ ਹੀ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹੱਕ ਸਨ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਚਿਮਲੀ ਦੇ। ਜਾਇਦਾਦ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਦੀ ਮਰਦਾਨੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਈ ਸੀ ਜੋ ਉਹ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਦੀ ਵਾਰਿਸ਼ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਚਿਮਲੀ ਨੂੰ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

13. ਟੂਲਸਾਮਾ (ਉਪਰੋਕਤ) ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਹੱਕ ਪਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪਤੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਹਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇ। ਰੱਖਿਆ ਦਾ ਹੱਕ ਇੱਕ ਪਿਛਲਾ ਹੱਕ ਹੈ।

14. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਿਖਾਏ ਕਿ ਚਿਮਲੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਬਕਾਏ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਈ ਸੀ। ਜਾਇਦਾਦ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਦੀ ਵਾਰਿਸ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਈ ਸੀ। ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਕੇਵਲ ਜੀਵਨ ਭਰ ਦਾ ਹੱਕ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪੂਰਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 14(1) ਪਿਛਲੇ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚਿਮਲੀ ਨੂੰ ਉਹ ਜਾਇਦਾਦ ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਦੇ ਜਿਵੇਂ ਦੇ ਹੱਕ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਸ਼ੇਓ ਲਾਲ ਅਤੇ ਚਿਮਲੀ ਦੇ ਹੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਫ਼ੈਸਲੇ ਤੋਂ ਆਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਦਾ ਹੱਕ ਧਾਰਾ 14(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੂਰੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਦਲੇਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਹੱਕ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਮਝੌਤਾ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੇ ਤਹਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 14(2) ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ।

15. ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਅਪੀਲ ਅਸਫਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖਰਚੇ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Megha Tak

Advocate Megha Tak